

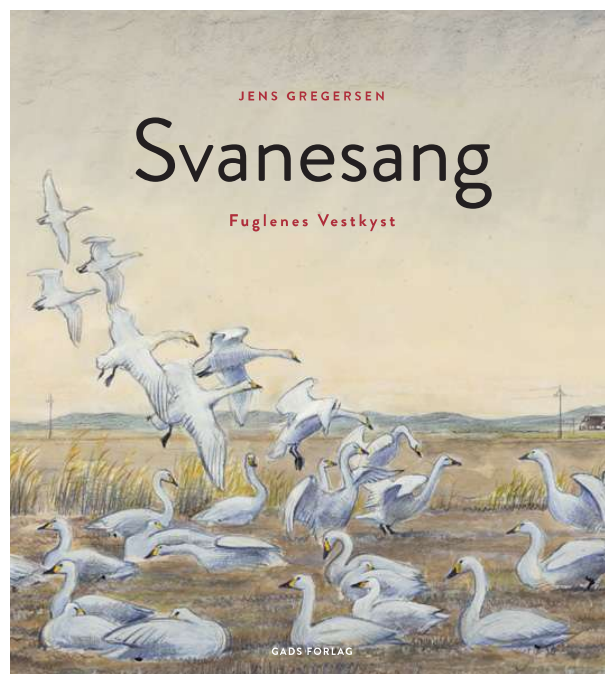
Svanesang

Jens Gregersen. Fuglenes Vestkyst. 327 sider, talrige akvareller og tegninger. Gads forlag, 2025. ISBN 978-87-1280072-9. Pris 399 kr. i Naturbutikken.

Jens Gregersens seneste bog, *Svanesang*, er en stor bog (25x28 cm, 1,74 kg), og det yder de mange tegninger, akvareller og pasteller retfærdighed. Indholdet er delt op i et kort forord, efterfulgt af syv sider om "Fuglenes vestkyst", et kort rids med historiske punktnedslag. Herefter følger bogens to hovedafsnit, først "Rejse ad vestlige veje", som tager sin begyndelse i Blåvandshuk og gennem rejsen mod nord besøger andre vestjyske naturområder, der blandt Jens Gregersens jævnaldrende udgjorde en magisk klang af fuglelokaliteter, man nødvendigvis måtte besøge. Et smukt håndtegnet kort viser vejen med de sagnomspundne stednavne, som ikke-vestjyske ornitologer drømte om, og som siden sluttresserne begyndte at forme fuglenes Danmarkskort.

Anden del, bogens hovedkapitel, hedder "Tilbageblik" og handler om "Verden set fra Tipperne". Den fylder næsten to tredjedele af bogen og beskriver omskiftelighed på en af de vigtigste fuglelokaliteter i Danmark, Tipperne i Ringkøbing Fjord, hvortil Jens Gregersen ankom som statsansat fugletæller i 1974. Siden har han fulgt halvøens omskiftelige forhold via ophold med intervaller i det videnskabelige reservat.

Tipperhalvøen blev for den statsejede nordlige dels vedkommende fredet 1898 og oprettet som reservat i 1928, hvorefter fugletællingerne begyndte. Den lange ubrudte tidsserie gennem næsten 100 år er noget helt specielt, ikke blot i dansk sammenhæng. Tipperne er berømt for bestande af gæs, ænder, vadefugle og ikke mindst yngletrækfuglene. Vi bliver i *Svanesang* ført gennem årets gang på Tipperne, beskrevet nogenlunde måned for måned, så både ynglefugle og træk- og vintergæster omtales.

Afsnit om Skjern Å og Filsø behandler fuglenes omskiftelige skæbner. Først med afvandning af Filsø og Skjern Enge samt udretning af Skjern Å 1958-1968, senere genslyngning af Skjern Å og genetablering af Filsø 1999-2002. Desuden beskrives forbindelsen til Vesterhavet fra Ringkøbing Fjord, som tidligere var naturligt udløb sydvest for Tipperne og siden 1931 i nord med åbningen af slusen i Hvide Sande. Jens Gregersen giver sit ønske om genåbning af udløbet ved Nymindegab et selvstændigt kapitel og mener, at 2031 passende kan blive året, hvor Nymindegab kunne genopstå.

Bogen slutter med et "Efterskrift – Historien om huset på Tipperne". Den smukke feltstation stod færdig i 1956, men i 1960'erne var arbejdet på reservatet inde i en nedgangsperiode med tilgroning af engene og aftagende ynglefuglebestande. Et storstilet plejeprojekt blev igangsat i 1972 og skulle rehabilitere forholdene for ynglefuglene og gøre optællingerne af især rastefuglene langt mere systematiske. Her har adskillige fuglefolk fået udstukket deres livsbane, efterfølgende med udvikling af et frugtbart forskningsmiljø. De mange dedikerede Tipperfolk med deres specialopgaver får i bogen en længe savnet beskrivelse. Men efter en 'storhedstid' på op mod et halvt århundrede som en særdeles aktiv feltstation med masser af publicerede resultater er huset nu 'nedgraderet' til mødelokale for skovdistriktet og madpakkerum for besøgende. Rastefugletællingerne er stærkt reducerede, mens ynglefugletællingerne fortsætter med uformindsket styrke.

Jens Gregersens *Svanesang – Fuglenes Vestkyst* slutter en cirkel fra hans første bog *Tipperne – fugle langs den jyske vestkyst* fra 1975. Selvom der er halvtreds år imellem de to udgivelser, er hans illustrationer af konstant høj kvalitet – mange først nedfældet med blyant eller pen som løs streg i skitsebøgerne, senere transformeret til akvareller, hvis lethed yder fuglenes bevægelsesmønstre den bedste fremstilling og anskueliggør kunstnerens måde at arbejde på. De mange smukke illustrationer stjæler umiddelbart billedet, men tag ikke fejl af Gregersens evner som forfatter. Han kan skrive i et vedkommende sprog, der sammen med illustrationerne udgør en uadskillelig helhed. Der er også en lige linje fra fuglemaleren Johannes Larsen og forfatteren Achton Friis, hvor Larsens motiver fra Filsø udgør en del af inspirationen, og Friis' kradse og perspektiverende blik på landskabet konstant kigger Jens Gregersen over skulderen.

Svanesang, de gulnæbbede svaners stemmer, blev i gamle dage opfattet som lyden fra døende svaner. *Svanesang* er siden antikken kommet til at betyde både en digters sidste arbejde og et menneskes sidste ytring. Denne betydning gælder ikke for Jens Gregersen, hvor vi er mange, der glæder os til hans fortsatte formåen med kunst og ord.

Niels Andersen

Vadefugleguiden

Lars Gejl. 315 sider, talrige fotos, indb. Gads Forlag, 2025. ISBN 978-87-12-07754-1. Pris 349 kr. i Naturbutikken.

Bogen beskriver via 520 fotos og 175 stemmeoptagelser Europas 41 vadefuglearter samt 37 nordamerikanske og asiatiske trækgæster. *Vadefugleguiden* er en nyredigeret

udgave af Gejls *Europas Vadefugle* fra 2015 (se DOFT 109: 224-225, 2015) med silhuetter og tavler af stående, flyvende, adulte og juvenile fugle. Vadefuglenes topografi, næbform, karakteristika og sammenligning af nærtstående arter gennemgås. Et afsnit beskriver de vigtigste artskendetegn. Hver art er beskrevet med jizz, stemmer, forvekslingsmuligheder, dragter, kendetegn, og udbredelse. Som noget nyt er der, ud over en fonetisk beskrivelse af stemmerne, QR-koder til 175 optagelser fordelt på sang, kald, trækkald og alarmkald. De mange fotos viser stående og flyvende juvenile og adulte fugle – sidstnævnte i vinter- og sommerdragt.

Bogen indeholder mængder af fakta, både den erfarne og nybegynderen kan få glæde af bogen. Den nye udgave foreligger desuden i en mindre tung og omfangsrig, mere lomme- og rygsækvenlig form. Denne bog er absolut værd at anskaffe.

Rene Christensen

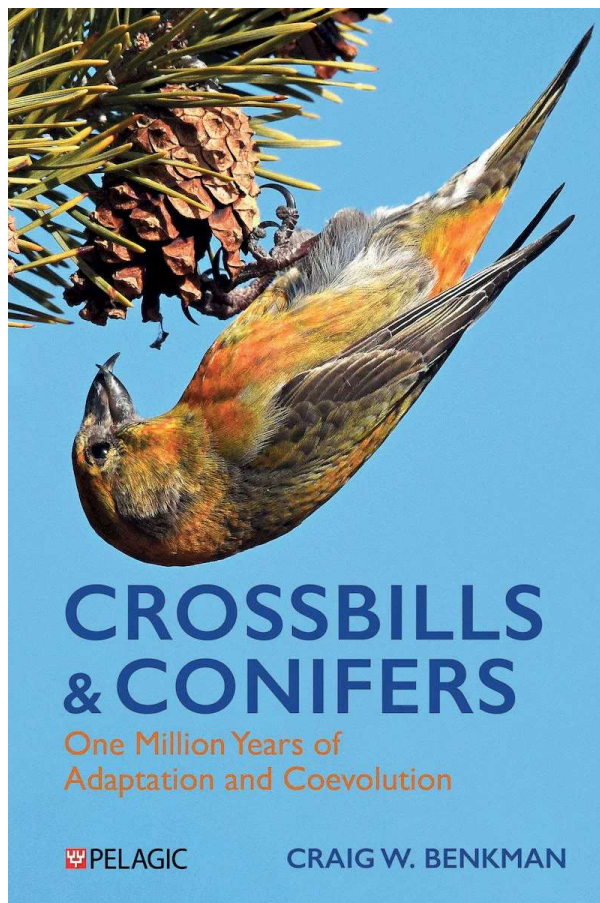
Crossbills and Conifers

Craig W. Benkman. *One Million Years of Adaptation and Coevolution*, rigt illustreret med fotos, kort, grafer og tegninger. Pelagic Publishing 2025. ISBN 1784275530 og 9781784275532. Pris indb. 92 USD, hft. 42 USD.

Navnet Craig Benkman er næppe særlig kendt i danske ornitologkredse, idet han i sin 40 års forskerkarriere næsten udelukkende har beskæftiget sig med nordamerikanske korsnæb. Benkman fandt nemlig hurtigt ud af, at korsnæb var ideelle studieobjekter, hvis man ville nå en dybere forståelse af, hvordan dyr og planter tilpasser sig hinanden. Det skyldes korsnæbbenes afhængighed af frø fra nåletræernes kogler og muligheden for at registrere eksakt, hvor mange frø en fugl æder i minuttet. Det vil sige, at man ret præcist kan bestemme, hvorledes effektiviteten i fødeoptag hang sammen med udformningen af både næb og kogler.

Benkman er nu pensionist, så han har fået tid til at sammenfatte sine 40 års erfaringer og forklare, hvordan han trængte stadigt dybere ind i spørgsmålene om co-evolutionen, det vil sige, hvorledes frøædende fugle og deres foretrukne planter gensidigt har påvirket hinanden i evolutionens løb. Megen viden om korsnæbbenes biologi var allerede samlet i Nethersole-Thompsons bog *Pine Crossbills* fra 1975. Men Benkman byder på noget ganske andet, især dokumentation af præcise sammenhænge mellem variation i fuglenes adfærd og næbmorfologi og bygningen af nåletræernes kogler. Og fremfor alt får vi en grundig indføring i, hvordan forskeren går frem for at udforske sammenhænge mellem evolution og økologi: Benkman studerede korsnæbbenes specialisering og udviklingen af de krydsede næbspidser, hvordan arterne tilpassede sig til at udnytte forskellige ressourcer, hvorfor nogle bestande blev stationære og andre nomadiserende, og (omvendt) hvorledes nåletræerne tilpassede sig med hårdere kogler, så færre af deres frø blev ædt.

Det er fascinerende historier, som er fint formidlet med en tilgængelig tekst og en mangfoldighed af illustrationer. Benkhams bog kan dermed blive en værdifuld kilde til inspiration, ikke mindst for studerende og for amatører, som

ønsker en dybere indsigt i, hvorledes forskeren arbejder med at finde sammenhænge i naturens store evolutionære laboratorium.

Bogen giver et væld af nye indsigter. Mange nåletræer producerer stærkt varierende mængder frø fra år til år, og fugle, der skal overleve på frøproduktionen fra sådanne træer, må anlægge en nomadiserende levevis, hvor de kan vandre over store afstande for at finde steder, hvor der er modne frø. Deres yngletidspunkt vil variere meget, så de fx yngler midt på vinteren, hvis det er her, man finder de største mængder modne frø. Dette er især tilfælde hos Hvidvinget Korsnæb og Lille Korsnæb, som er vidt udbredte med talrige racer. Lokale bestande eller grupper af individer, som specialiserer sig i at udnytte bestemte nåletræer, kan holde sammen ved at lære hinandens kald, men deres tilpasninger er næppe tilstrækkelig stabile til, at de udvikler sig til at blive nye arter.

Omvendt vil visse nåletræer, især arter af fyr, holde frø i flere år i deres kogler, som så udgør en stabil resurse for fuglene og tillader dem at blive stationære. Men disse nåletræer vil beskytte deres frø ved at udvikle meget hårde kogler, som gør det svært for fuglene at få fat i frøene. Det kræver kraftige kæbemuskler og en speciel næbform. Det ses særlig tydeligt hos Stor Korsnæb, som er tilpasset til at åbne kogler af skovfyr (og indført bjergfyr).

Stor Korsnæb er ikke meget større end europæiske eksemplarer af Lille Korsnæb, men dobbelt så stor som under-